

Fornyelse eller forråelse - velfærdsstat ved en skillevej.

11.5. 2021 annoncerede social-og ældreminister Astrid Krag aftalen om Børnene først med ordene: " Statsministeren brugte sidste år sin nytårstale på de udsatte børn, fordi det for regeringen er en værdikamp at sætte børnene først. Vi tog et stort skridt i 1997, da det blev forbudt at slå sine børn. Nu tager vi de næste skridt med tidligere hjælp, så udsatte børn ikke flyver under radaren, og med stærkere børnerettigheder i den nye Barnets Lov."

Aftalen, som skal udmøntes i Barnets Lov med ikrafttræden 1.1. 2023 blev vedtaget af bredt flertal i folketinget. Den omfatter i store træk de indsatser til børn med særlige behov, som allerede er beskrevet i Lov om social service. Dog med et par tilføjelser om bl.a. partsøffentlighed.

Tidligere folketingspolitiker lic.jur. Preben Wilhjelm skriver i sin bog "Kampen for retsstaten" fra 2018. "En velfungerende retsstat er grundlaget for at et demokratisk samfund kan fungere". I Lov om retssikkerhed på det sociale og administrative område hedder det, at lovens formål er at sikre borgernes rettigheder og indflydelse, når de sociale myndigheder behandler sager, og at de sociale myndigheder ved en borgers henvendelse har pligt til at tilrettelægge en tidlig helhedsorienteret hjælp.

Nu kunne man ud fra Astrid Krag's tale tro, at der ikke er sket noget på lovgivningsområdet vedrørende børn og unge siden afskaffelse af revselsesretten i 1997. Tværtimod. I 1998 trådte samtidig med retssikkerhedslov også Lov om social service i kraft. Loven omfatter som nævnt samtlige kommunale forpligtelser i forhold til børn og familier. Helhedssynet understreges, idet det fastslås, at børn med særlig behov for støtte eller funktionsnedsættelse har krav på nøjagtig de samme tilbud som alle børn, nogle gange dog i mere intensiv form for at give dem samme muligheder. Forpligtelsen til samarbejde mellem kommunale myndigheder og det civile samfund understreges også.

Siden da er der foretaget utallige rettelser og tilføjelser til reglerne omkring børn og unge. Ofte med karakter af brandslukningsmanøvrer i forbindelse med ulykkelige børnesager som f.eks. Tønder og Brønderslevsagen. I dag står vi således med en jungle af bestemmelser på området. Eksempelvis er den vejledning, der skulle bringe overskuelighed på området nu nær ved trehundrede sider.

Ifølge aftalen om Børnene først af 11.5. 2021 samles i loven bestemmelser som skal rette sig mod børn og unge med "sociale problemer, en funktionsnedsættelse hos barnet eller andre sociale udfordringer".

Helt overordnet støder vi på to forhold, som gør, at lovens intentioner ikke lader sig indfri, og at børnene ikke kommer først, men sidst. Det ene handler om afgrænsning af personkredsen. Det andet om organisering og arbejdsgange.

For det første har vi at gøre med såkaldt vilde problemer. De er karakteriseret ved at de ikke kan vejes og måles, ligesom de ikke definitivt kan afgrænses i forhold til andre problemer. I modsætning til såkaldt tamme problemer, der kan defineres og afgrænses endeligt. De vilde problemer kan kun forstås ved beskrivelser på et kvalificeret fagligt grundlag ud fra et aktuelt accepteret syn på børn og familier og på baggrund af klare juridiske rammer, som i denne her sammenhæng primært er FN's børnekonvention og retssikkerheds og serviceloven.

Al forskning på området gennem mange år har betonet vigtigheden af børn og unges fællesskaber. Et kvalificeret fagligt grundlag tager derfor afsæt i familien som en enhed, og at børn har ret til familie. Problemer i en familie skal ses ind i denne sammenhæng.

Med aftalen om Barnets lov bygger nuværende regering blot videre på samme tilgang, som vi så i forbindelse med forrige regerings stort anlagte sammenhængsreform for hele den offentlige sektor i 2017. Slut med bøvl og bureaukrati hed det.

Også den gang prøvede man at sætte vilde problemer på faste formler. Et konsulentfirma blev hyret til at opbygge en problembank indeholdende alle typer af sociale problemer. Målet var at sagsbehandler kunne plotte problemer ind og trække løsninger som i en automat. Da det stod klart, at datamængden ville blive uendelig, fordi opgaven var uløselig, blev forsøget opgivet.

Den firkantede forståelse af sociale problemer som noget, der enkelt kan afgrænses, bygger nuværende regering videre på med en Barnets Lov. I forsøget på at fraspalte udsatte børns situation, ignorerer man både, at sociale problemer ikke endeligt kan afgrænses, og også at én ulykke sjældent kommer alene.

Og så når vi til det andet problem i forbindelse med en Barnets Lov. For praksis gennem mange år med at betragte sociale problemer i enkeltdele, hænger nøje sammen med en organisering i form af topstyring og

specialisering. Det har betydet, at familier med både beskæftigelses og familieproblemer bogstavelig talt er delt op i kasser med et væld af sagsbehandlere til følge. Barnets Lov inkluderer endnu flere sagsbehandlere og kontaktpersoner med specifikke funktioner i særlige situationer.

Dermed øges behovet for koordinering og kontrol.. I forvejen anslår undersøgelser, at socialrådgivere bruger op til 80 % af deres arbejdstid på administrative opgaver. Og tid til den inddragelse af borgerne, som er knæsat i i retssikkerhedsloven, reduceres yderligere. Så både selve fraspaltningen af reglerne om børn og unge med vedtagelse af Barnets lov og organiseringen heromkring er i modstrid med helhedsorientering og retssikkerhed.

At det er resultatet burde ikke komme bag på nogen lovgiver. I årevis har der lydt kvalificerede protester. I 2012 foreslog f.eks. seks tidligere socialministre i åbent brev til regeringen, at man i stedet for ad-hoc lovgivning, burde komme med en samlet socialreform. Det blev afvist. Topchefer og forskere og politikere har sågar i tale og skrift undskyldt for deres oprindelige fascination af topstyring og specialisering, og erkendte at præmisserne havde været forkerte. Socialrådgivere italesætter i stigende grad den forråelse, som følger med afmagten over ikke at kunne udføre ordentligt socialt arbejde. Umenneskelige rammer skaber umenneskelige handlinger, hørte jeg en socialrådgiver sige.

Det har ikke haft nogen virkning overhovedet på skiftende regerings fastholden ved den samme styringsideologi, uanset omkostninger både økonomisk og menneskeligt. Heller ikke i kommunerne, som har ansvaret for forvaltning af lovgivningen. På trods af, at man dagligt og på nært hold oplever virkningen af dyre og ineffektive institutioner.

Så det er op ad bakke. Men heldigvis viser velfærdstatens historie, at den altid er i forandring. Og det samme med dens institutioner. Mange af de offentlige tiltag vi kender er opstået ved ildsjæles og det civile samfunds indsats og i samspillet mellem offentlig og privat. Et positivt resultat af den offentlige misvækst, er opblomstring af talrige grupper og bevægelser, som rummer både protest og innovation. Vi har f.eks. set bevægelsen Jobcentrets ofre gøre oprør mod umenneskelige behandling på Jobcenter Lærkevej i København. Centrets socialrådgivere gjorde det samme i tale og skrift. Resultat blev forsøg med bedre sagsbehandling. Små skridt. Men det understreger ubetinget, at fællesskaber, stærke fællesskaber faglige og frivillige på alle niveauer er vigtige for forandring. Og vi ved af erfaring og fra forskning, at også organisationer har en begrænset levetid. De starter som levende, innovative

og sprælske, så topper de. På et tidspunkt degenerer de, og forsvinder. Nye kommer til. Men det sker ikke af sig selv.

Inge Marie Skaarup
Socialrådgiver. Cand. scient. soc.
20.6.2021